

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ		
1. Датум и орган који је именовao комисију: Наставно-научно веће Филозофског факултета у Новом Саду на седници одржаној 13.05.2022. године именовало је Комисију за оцену и одбрану докторске дисертације.		
2. Састав комисије у складу са <i>Правилима докторских студија Универзитета у Новом Саду</i> :		
1. <b>др Станислава Марић Јуришин</b>	доцент	Педагогија, 01.11.2018.
презиме и име	звање	ужа научна област и датум избора
Филозофски факултет, Универзитет у Новом Саду		председник комисије
установа у којој је запослен-а		функција у комисији
2. <b>др Далиборка Поповић</b>	ванредни професор	Науке о васпитању, 29.03.2021.
презиме и име	звање	ужа научна област и датум избора
Учитељски факултет, Универзитет у Приштини, Косовска Митровица		члан комисије
установа у којој је запослен-а		функција у комисији
3. <b>др Слађана Зуковић</b>	редовни професор	Педагогија, 29.10.2018.
презиме и име	звање	ужа научна област и датум избора
Филозофски факултет, Универзитет у Новом Саду		ментор и члан комисије
установа у којој је запослен-а		функција у комисији
II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ		
1. Име, име једног родитеља, презиме: <b>Тамара, Милоје, Радовановић</b>		
2. Датум рођења, општина, држава: <b>11.01.1991., Прибој, Србија</b>		
3. Назив факултета, назив претходно завршеног нивоа студија и стечени стручни/академски назив: <b>Филозофски факултет, Универзитет у Новом Саду, Мастер академске студије Педагогије, Мастер педагог.</b>		

4. Година уписа на докторске студије и назив студијског програма докторских студија:  
**2016. година, Докторске студије Педагогије, Филозофски факултет Универзитет у Новом Саду.**

### **III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:**

**Социјално понашање и вршњачки статус ученика на раном основношколском узрасту**

### **IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:**

Навести кратак садржај са назнаком броја страница, поглавља, слика, схема, графикона и сл.

Докторска дисертација кандидаткиње Тамаре Радовановић је обима 201 страница. Садржи 3 слике, 24 табеле, 9 графикона, 9 прилога и 313 референци. Структурирана је према следећим целинама:

- *Увод* (од 4. до 6. стране);
- Теоријски оквир рада конципиран је кроз 4 велика поглавља и више потпоглавља.
  - *Истраживачка питања кроз призму неколико теоријских тумачења* (од 7. до 18. стране) чини прво поглавље и има два потпоглавља: Теорија еколошких система и Педагогија односа.
  - *Социјално понашање* (од 19. до 54. стране) представља друго поглавље и садржи три велика потпоглавља: Социјално компетентно понашање, Проблеми у понашању и Корелати облика социјалног понашања деце.
  - *Вршњачки статус као аспект вршњачких односа* (од 55. до 82. стране) је треће поглавље са три потпоглавља: Вршњачки статус-дводимензионално дистинктивно тумачење, (Не)бихевиоралне карактеристике деце различитог вршњачког статуса и Облици социјалног понашања и димензије вршњачког статуса деце-импликације у другим областима.
  - *Теоријске поставке из перспективе праксе - поступци подршке и могућности интервенције* (од 83. до 100. стране) представља последње поглавље теоријског оквира рада и садржи три потпоглавља: Стратегије подршке усмерене ка деци, Стратегије подршке усмерене ка породици и Стратегије подршке усмерене ка практичарима.
- Емпиријски оквир рада садржи 3 велика поглавља и више потпоглавља.
  - *Методолшки део истраживања* (од 101. до 114. стране),
  - *Резултати истраживања* (од 115. до 134. стране).
  - *Дискусија* (од 135. до 152. стране);
- *Закључна разматрања* (од 153. до 158. стране);
- *Литература* (од 159. до 187. стране);
- *Прилози* (од 188. до 201. стране).

Поред наведеног, дисертација садржи кључну документацијску информацију, апстракт на српском и енглеском језику и уобличена је у складу са прописаним универзитетским стандардима.

## **V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:**

У *уводном делу* докторске дисертације кандидаткиња нас прецизно и јасно упознаје са самом структуром рада, уједно указујући на важност и потребу истраживања корелације облика социјалног понашања ученика и димензија вршњачког статуса.

*Истраживачка питања кроз призму неколико теоријских тумачења* представљају I поглавље. Кандидаткиња је представила одређена теоријска полазишта која су од значајна за тематику рада, при чему је посебан нагласак стављен на анализу кључних концепата Бронфенбренерове теорије еколошких система, као и Педагогије односа која представља важну, али недовољно коришћену педагошку парадигму за разматрање релација између социјалног понашања и вршњачког статуса ученика.

II поглавље чини широка и детаљна анализа *Облика социјалног понашања деце*. Првобитно је приказан концепт прихватљивог облика понашања - социјално компетентно понашење, представљен кроз призму шире схваћених социјалних компетенција. Наведени концепт је приказан кроз важну теоријску анализу термилошких тумачења, теоријских приступа, модела, одредница и начина мерења, који уједно и утичу на комплексност разумевања датог облика понашања. Тежња кандидаткиње је била усмерена ка потреби и важности правилног позиционирања наведеног облика понашања у односу на многе друге облике с којима се доводи у блиску или синонимну везу. Овакав приступ примењен је и приликом приказа другог облика понашања - проблеми у понашању деце. Кандидаткиња веома исцрпно указује на термилошке разноликости, као и на поделе и класификације које се издвајају у контексту његовог тумачења. Ово поглавље завршава веома студиозним приказом одређених корелата који из перспективе истраживачке праксе ближе одређују оба облика социјалног понашања деце. Тиме су теоријска тумачења употпуњена емпиријским налазима у циљу стварања јасније и свеобухватније слике предложених варијабли и њиховог односа, чему је кандидаткиња тежила током целог рада.

*Вршњачком статусу као аспекту вршњачких односа* је посвећено целокупно III поглавље. Полазећи од приказа различитих тумачења о вршњачким односима, кандидаткиња посебну пажњу посвећује објашњавању концепта вршњачког статуса на начин на који је он интерпретиран у овом раду. У циљу дистинкције између предложених димензија у његовом тумачењу, социометријске прихваћености и опажене популарности, у овом делу је подробно приказана историјска генеза, димензије које се истраживањима издвајају као важне, процене којима се наведено постиже, са наглашавањем неминовне временске стабилности којом се додатно потврђује значај анализе статуса које дете има у групи вршњака. Како је у рад уврштена опажена популарност као засебна димензија вршњачког статуса, тако је у наставку текста дата приказ тумачења и значења која јој се приписују. У циљу стварања комплетније слике, кандидаткиња ово поглавље вешто допуњује приказом одређених (не)бихевиоралних корелата који се издвајају као детерминишући. На крају поглавља нуди кратак приказ импликација облика социјалног понашања и димензија вршњачког статуса у оквирима неколико других области.

IV поглавље теоријског оквира рада представља систематичан приказ *Облика подршке и могућности интервенције* усмерених ка јачању капацитета одређених агенаса споменутих у раду. Како се током целог рада истиче важност сарадње, хармоничних и подржавајих односа, тако кандидаткиња издваја и приказује

конкретне стратегије подршке имајући у виду децу, њихове породице и практичаре. Темељно указује на конкретне програме, начине рада, моделе и друге облике активности који су у оквирима различитих средина, култура, тумачења и истраживања препознати као ефективни и важни. У овом одељку се препознаје кандидаткињина потреба за истицањем апликативности теме, односно за потребом да теоријско-емпиријска тумачења и налази истраживања своју улогу остваре и у контексту праксе.

У V поглављу је представљен *Методолшки део истраживања* који је написан према стандардима за емпиријска истраживања. Веома детаљно су описане истраживачке процедуре и предузети кораци истраживања. Кандидаткиња је јасно формулисала проблем, циљ и задатке истраживања, као и истраживачке хипотезе. Прецизно су одређене варијабле истраживања и истраживачке методе, технике и инструменти. Такође, у овом делу рада су детаљно представљене карактеристике узорка, као и статистичке методе које су примењене у овом истраживању.

У VI поглављу представљени су *Резултати истраживања*, где су према постављеним истраживачким задацима, уз табеларне и графичке приказе, систематично представљени добијени налази. Прикази резултата су праћени адекватном интерпретацијом, тако да је могуће утврдити да су резултати обрађени на методолошки јасан и одговарајући начин.

Завршно, тј. VII поглавље је *Дискусија резултата* која је представљена у односу на већ споменуте истраживачке задатке. Повезујући резултате свог истраживања са резултатима других истраживања, кандидаткиња је темељно издвојила главне тенденције у тумачењима истраживаних варијабли. Све наведено је повезивала са основним теоријским тумачењима, чиме је отворен простор за свеобухватније разумевање ове сложене тематике.

У *Закључним разматрањима*, поред сумирања кључних резултата истраживања из угла теоријско-емпиријске и практичне перспективе, истакнута су и одређена ограничења реализованог истраживања. Поред тога, дате су и препоруке за даља промишљања и истраживања ове тематике, као и педагошке смернице којима се области приказане у раду могу практично унапредити.

У делу *Литература* дат је списак коришћених референци, релевантних и актуелних за изучавање тематике рада.

На крају докторске дисертације дати су *Прилози* које чине инструменти коришћени у истраживању (Скала социјалног понашања у школи и Социометријски упитник), као и табеле за детаљније разумевање појединих резултата истраживања.

#### **VI СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ ИЛИ ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ НА ОСНОВУ РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА У ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ:**

Таксативно навести називе радова, где и када су објављени. Прво навести најмање један рад објављен или прихваћен за објављивање у складу са *Правилима докторских студија Универзитета у Новом Саду* који је повезан са садржајем докторске дисертације. У случају радова прихваћених за објављивање, таксативно навести називе радова, где и када ће бити објављени и приложити потврду уредника часописа о томе.

Зуковић, С. и Милошевић, Т. (2019). Значај оснаживања и активног укључивања породице током транзиције детета у школу. *Иновације у настави*, 32 (1), 53-63. (M24)

Милошевић, Т. (2018а). Дечја игра: прилика за развој социо-емоционалних вештина. *Зборник Одсека за педагогију*, 27, 173-195. DOI:хттпс://doi.org/10.19090/зоп.2018.0.173-195 (M53)

Милошевић, Т. (2018б). Развој социоемоционалних вештина: контекст поласка у школу. *Педагогија*, 73 (3), 501-515. (M52)

Велишек Брашко, О. и Милошевић, Т. (2018). Улоге чланова тима у процесу транзиције у школу: контекст инклузије. У: Дедић Буквић, Е. & Бјелан Гуска, С. (уред.) (2018). *Ка новим искорацима у одгоју и образовању*. Зборник радова са 2. међународне знанствено-стручне конференције. Филозофски факултет Универзитета у Сарајеву, 163-225. (M33)

Милошевић, Т. (2016). Медијација као техника превазилажења сукоба у институцијама са педагошким деловањем. *Педагошка стварност*, 62 (4), 618-625. (M52)

#### **VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА:**

Имајући у виду постављени циљ истраживања и добијене резултате, могуће је издвојити следеће закључке.

- Ученици који чешће испољавају облике социјално компетентног понашања у мањој мери испољавају облике екстернализованих проблема у понашања и обрнуто.
- Када је реч о односу облика социјалног понашања, највеће негативне корелације су приметне у односу вештина самоконтроле с једне, и хостилно/иритабилног и пркосно/дисруптивног понашања с друге стране.
- Опште социодемографске карактеристике деце, породице и родитеља праве разлике у облицима социјалног понашања и то:
  - Полне разлике - девојчице више испољавају све облике социјално компетентног понашања у односу на дечаке. Обрнуто важи за неприхватљиве облике.
  - Старосна доб родитеља - Ученици родитеља који припадају средњој старосној категорији (од 35 до 46) више испољавају интерперсоналне облике понашања, док су екстернализованим облицима понашања склонији ученици старијих и очева и мајки (46 година и више).
  - Ниво образовања - у оквирима свих облика прихватљивог понашања значајнију разлику прави ниво образовања мајки, док су у поређењу са нивоом образовања оца разлике искључиво видљиве у домену академског понашања, и то у корист ученика образованијих очева.
  - Структура породице - Ученици из непотпуних породица више теже испољавању екстернализованих облика понашања, посебно пркосно/дисруптивног, него што је то случај са аспектима социјалног компетентног понашања.
  - Бројност породице - Деца јединци више испољавају облике

екстернализованог понашања у односу на децу са сиблинзима.

- Када је реч о вршњачком статусу, добијени су резултати који недвосмислено указују да социометријска прихваћеност и опажена популарност представљају његове дистинктне димензије. То потврђују и подаци који указују да ученици који су прихваћени нису увек и популарни, и обрнуто. Тачније, међу прихваћенима на основу социометријске прихваћености се налази већи број оних који су, на основу опажене популарности, окарактерисани као просечни.
- Резултати такође указују на оправданост тумачења наведених димензија посредством препознатљивих категорија (прихваћени/популарни, неприхваћени/непопуларни, просечни, занемарени, контроверзни), јер је у свих пет категорија обе димензије заступљен одређени број ученика. Посебно се издвајају ученици са изразито неповољним статусом (који су уједно неприхваћени и непопуларни) и они који су занемарени. Иако постоје ученици који су препознати као занемарени имајућу у виду обе димензије, већи број занемарених на основу социометријске прихваћености је препознат као просечан на основу опажене популарности. Најмање је ученика контроверзног вршњачког статуса.
- Појам (не)популарност се тумачи различито. Наиме, непопуларност се више објашњава конкретним описима понашања деце, док се популарност више објашњава одређеним личним карактеристикама. Такође, популарност се највише објашњава позитивним особинама ученика, академским постигнућима и карактеристикама, док се за непопуларност вежу и позитивне и негативне. Наведени резултат такође указује на оправданост дистинктивног тумачења димензија вршњачког статуса.
- У поређењу са облицима социјалног понашања у којима су препознате значајније разлике у односу на опште социодемографске карактеристике, вршњачки статус је ближе објашњен само појединим варијаблама (полом ученика у корист девојчица и вишим нивоом образовања оца).
- На крају, неприхваћени, непопуларни и социометријски/опажено контроверзни ученици више испољавају облике проблема у понашању, а мање оне облике под окриљем социјално компетентног понашања. Обрнуто важи за прихваћене и социометријски/опажено просечне ученике који испољавају сва три аспекта социјално компетентног понашања, док на супскалама проблема у понашању имају најниже скорове. С друге стране, опажено популарни ученици су склони и једном и другом облику понашања. Ученици занемареног вршњачког статуса су склонији социјалној изолованости и уопште слабије испољавају облике прихватљивог понашања.

Кандидаткиња у раду нуди различита тумачења, као и практичне импликације добијених резултата. С тим у вези и последње поглавље теоријског дела чини свеобухватан приказ облика подршке који своје поље деловања могу и треба да остваре у контексту педагошке праксе. Указује и отвара значајан број нових питања за промишљања и истраживања оних фактора који јасније и потпуније могу да објасне варијабле које су у раду биле кључне.

**VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА:**

Експлицитно навести позитивну или негативну оцену начина приказа и тумачења резултата истраживања.

Увидом у методолошки део истраживања и његова поглавља, Комисија закључује да је планирано истраживање докторске дисертације кандидаткиње Тамаре Радовановић успешно спроведено. У складу са корелационим нацртом истраживања, одабране су адекватне методе, инструменти и начини статистичке обраде и анализе података. Резултати истраживања су представљени јасно и прегледно у односу на постављени циљ и задатке, употпуњени табелама и графиконима. Приликом анализе резултата, кандидаткиња вешто тумачи резултате имајући у виду теоријска полазишта рада и емпиријске резултате других истраживања.

Сходно наведеном, Комисија даје позитивну оцену начина приказа и тумачења резултата истраживања.

**IX КОНАЧНА ОЦЕНА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:**

Експлицитно навести да ли дисертација јесте или није написана у складу са наведеним образложењем, као и да ли она садржи или не садржи све битне елементе. Дати јасне, прецизне и конкретне одговоре на 3. и 4. питање:

1. Да ли је дисертација написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме?

Докторска дисертација је урађена у складу са образложењем датим у пријави теме дисертације.

2. Да ли дисертација садржи све битне елементе?

Докторска дисертација садржи све битне елементе оригиналног научног истраживања

3. По чему је дисертација оригиналан допринос науци?

Допринос ове докторске дисертације научним педагошким истраживањима је могуће сагледати из теоријског и емпиријског угла. Теоријски допринос посебно се огледа кроз анализу педагошке парадигме Педагогије односа која до сада, у оваквим оквирима, није тумачена и приказана код нас. Такође, значајн теоријски допринос огледа се и у анализи феномена вршњачког статуса. У педагошким круговима, а неретко и у оквирима других дисциплина, доминантно је заступљена анализа вршњачког статуса у којима се популарност и прихваћеност, и теоријски и емпиријски, синонимно тумаче и истражују. С тим у вези, кандидаткиња приказује широка теоријска промишљања и емпиријске налазе који указују на потребу дистинктивног тумачења наведених димензија вршњачког статуса. Уз све наведено, извршена је и анализа обимног броја истраживања која су испитивала различите корелате социјалног понашања деце и њиховог вршњачког статуса. Као важна се издваја и сублимација облика подршке који покривају три широке групе агенаса: децу, родитеље и практичаре.

Емпиријски допринос докторске дисертације се огледа у тестирању димензија вршњачког статуса на узрасту деце раног основношколског узраста, као и у испитивању корелације облика социјалног понашања ученика и издвојених димензија и категорија њиховог вршњачког статуса. Као важан емпиријски допринос ове докторске дисертације треба издвојити и утврђену некохерентност у тумачењу (не)популарности, али и резултате који указују на важност истраживања оних варијабли које истраживањем нису обухваћене, а које су се анализом и предикцијом добијених резултата издвојиле као битне.

4. Који су недостаци дисертације и какав је њихов утицај на резултат истраживања? Комисија оцењује да докторска дисертација кандидаткиње Тамаре Радовановић нема битних недостатака који би утицали на резултате истраживања и вредност дисертације. Ограничења овог истраживања, која су иначе карактеристична за корелациона истраживања, су дискутована у раду и узета су у обзир приликом интерпретације добијених резултата и извођења закључака.
<b>X ПРЕДЛОГ:</b>
На основу наведеног, комисија предлаже:
а) <b><u>да се докторска дисертација прихвати, а кандидату одобри одбрана;</u></b> б) да се докторска дисертација врати кандидату на дораду (да се допуни односно измени); в) да се докторска дисертација одбије.

Место и датум:  
Нови Сад, 25.05.2022.

1. др Станислава Марић Јуришин, доцент  
\_\_\_\_\_, председник

2. др Далиборка Поповић, ванредни професор  
\_\_\_\_\_, члан

3. др Слађана Зуковић, редовни професор  
\_\_\_\_\_, члан

**НАПОМЕНА:** Члан комисије који не жели да потпише извештај јер се не слаже са мишљењем већине чланова комисије, дужан је да унесе у извештај образложење односно разлоге због којих не жели да потпише извештај и да исти потпише.